



ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

(30 սեպտեմբեր—5 հոկտեմբեր 1962 թ.)

Ա. Ռ. Ա. Զ. Ի. Ն. Ի. Ս. Ս.

Ազգային-եկեղեցական ժողովի բացումը տեղի ունեցավ 1962 թվականի սեպտեմբերի 30-ին, կիրակի, հետմիջոցների ժամը 2.20-ին, Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի Նոր Վեհարանի հանդիսությանը դահլիճում, նախագահությամբ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Տ. Տ. Վազգեն Ա Սրբազնագույն Կաթողիկոսի:

Ժողովը բացվեց Վեհափառ Հայրապետի աղոթքով:

Ժողովին ներկա են Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության օրինապահ միաբանության և ժողովրդի պետ ամենապատիվ Տ. հաղ աբեղապիսկոպոս Աղապահյանը և ժողովրդի կողմից ընտրված եկեղեցական և աշխարհական պատգամավորները, Երուսաղեմի և Թուրքիայի հայոց Պատրիարքությանը ներկայացուցիչները, արտասահմանյան թեմերից՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հայոց Արևելյան և Արևմտյան, Հարավային Ամերիկայի, Եվրոպայի, Եգիպտոսի, Ռումինիայի, Բուլղարիայի թեմակալ առաջնորդները, Անգլիայի հայոց Հայրապետական պատմիչակը և ՍՍՌՄ թեմերի՝ Վրաստանի, Ադրբեջանի, Հյուսիսային Կովկասի, Մոսկվայի թեմակալ առաջնորդները, ինչպես նաև Երևանի, Արարատյան թեմի առաջնորդներն ու թեմերի պատգամավորները:

Նուրի Ս. Օհոթյուն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց բոլոր պատգամավորներին և Ազգային-եկեղեցական ժողովի աշխատանքներին իրականացնող հաջողություն բարեմաղթելով ասաց:

«Միեկի սրբազան եղբայրներ, հոգեշնորհ վարդապետներ, արժանապատիվ ֆանանաներ, հարգարժան պատգամավորներ և հյուրեր»:

Տիրավաճը և հայրապետական ողջւյն բոլորիդ:

Աստուծո ռդումությամբ, համար 444 Մեր կոնդակով հրավիրեցինք Ազգային-եկեղեցական ժողով: Այժմ ուրախ ենք, որ այս պահին հավաքվել ենք անապատի, բացումը կատարելու մեր ժողովի:

Հայժ հեղանիկ ենք, որ այստեղ ներկա են մեր բոլոր նվիրապետական Աթոռների պաշտոնական ներկայացուցիչները, մեր բոլոր թեմակալ առաջնորդները և ընտրյալ պատգամավորները մեր ներքին և արտասահմանի թեմերի:

Ուստի ե՞նք հան, որ Մեզ հետ ե՞ն այստեղ Մե՛ր հրավիրած պատվական հյու-
րերը Երևանից, Երեֆին թեմերից և հայ Սփյուռքից:

Մեզ համար անփախարհների երջանկություն է մեր վերածնած Մայր երկ-
րի հողի վրա, Ս. Էջմիածնի կամարների ներքև, ի մի հավաքված տեսնել այս
պատկանելի ժողովը: Պատմական է այս պահը: Թող Աստված օրհնի Ազգային-
եկեղեցական այս ժողովը և իր աշխատանքները:

Հայաստանյայց եկեղեցու Ազգային-եկեղեցական այս ժողովի հրավերո
լիներով կանոնական և զուսմարումը օրինավոր իր մասնակցողների հանգաման-
քով և քվով, Մենք պաշտոնապես բացված ե՞նք հայտարարում այն և հրավի-
րում ե՞նք, որ ժողովը ընտրի իր դիվանը և անցնի աշխատանքի, համաձայն
ծանուցված օրակարգի:

Վեհափառ Հայրապետի հրամանով, Հոգևոր ճեմարանի վերատեսուչ գե-
րաշնորհ Ս. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Արքահամյանը պատգամավորներին է
ներկայացնում ժողովի ատենապետության և քարտուղարության համար առա-
ջարկված թեկնածուների հետևյալ ցանկը.

Ատենապետներ

Ամենապատիվ Ս. Խաղ արքեպիսկոպոս Աջապահյան

Գերաշնորհ Ս. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյան

Գերաշնորհ Ս. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսյան

Գերաշնորհ Ս. Սիոն արքեպիսկոպոս Մանուկյան

Տիար Մարտիրոս Սարյան

Տիար Տիգրան Պոյաճյան

Տիար Տաճատ Սրապյան

Տիար Սեդրակ Քարյան

Քարտուղարներ

Հոգեշնորհ Ս. Թորգոմ վարդապետ Մանուկյան

Հոգեշնորհ Ս. Մեսրոպ վարդապետ Գրիգորյան

Տիար Սուրեն Մանվելյան

Տիար Սուրեն Ավյան

Ժողովականները ծափահարությամբ իրենց հավանությունն են
հայտնում ներկայացված թեկնածուների օգտին:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը այնուհետև ընտրում է հետևյալ հանձ-
նախմբերը.

Մանդատային հանձնախումբ

Հոգեշնորհ Ս. Տիրայր վարդապետ Տերվիշյան

Հոգեշնորհ Ս. Հուսիկ վարդապետ Պաղտասյան

Տիար Եփրատ Պայրամյան

Տիար Պարգե Շահրապյան

Բանաձևերի հանձնախումբ

Գերաշնորհ Ս. Բաբգեն եպիսկոպոս Ապատյան

Հոգեշնորհ Ս. Գեորգ վարդապետ Կարպիսյան

Տիար Արթուր Հատիտյան

Տիար Ռուբեն Մեստուճյան

Այնուհետև Ազգային-եկեղեցական ժողովի առաջին նիստի ատենապետ
ամենապատիվ Ս. Խաղ արքեպիսկոպոս Աջապահյանը, ընթացք տալով ժողովի
աշխատանքներին, շնորհագր է արտասանում 1956—1962 թվականների ժամա-
նակամիջոցում վախճանված հետևյալ եպիսկոպոսների համար.

Ս. Գարեգին արքեպիսկոպոս Խաչատուրյան

Ս. Մամբրե արքեպիսկոպոս Գալֆայան

Ս. Վահան արքեպիսկոպոս Կոստանյան

Ս. Փառեն եպիսկոպոս Մելքոնյան

Ս. Սուրեն եպիսկոպոս Թորոսյան

Ս. Պարգե եպիսկոպոս Վրթանեսյան

Ս. Եղեթիկ եպիսկոպոս Ազնավուրյան

Ատենապետ սրբազան հոր հրահանգով, քարտուղարության անդամ հոգե-
շնորհ Ս. Թորգոմ վարդապետ Մանուկյանը հրապարակում է ՍՍՌՄ Մի-
նիստների Սովետին առընթեր Կրոնական պաշտամունքների գործերի խոր-



ԱՅԳԱՅԻՆ ԵՎԵՂԵՑԱԿԱՆ ժողովի անդամները

հրդեհի նախագահի տեղակալ Վ. Ֆ. Ռյազանովի և Հայկական ՍՍՌ Մի-նիստրների Սովետին առընթեր Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի պաշտոնակատար Ս. Հովհաննեսյանի Ամենայն Հայոց Հայրապետին ուղղած ողջույնի հեռագրերը Ս. էջմիածնում Աղգային-եկեղեցական ժողովի գումար-ման առթիվ: Հեռագրերը ընթերցվում են և շնորհակալությամբ արձանագրվում:

Այնուհետև ատենապետ սրբազան հոր հրավերով, Վեհափառ Հայրապետի և Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի հանդեպ իրենց սերն ու հավատարմությունը հայտ-նելով, ողջույնի խոսքերով հանդես են գալիս ամենապատիվ Ս. Խաղարկեպետ-կոպտս Աջապանյանը՝ հանուն Կիլիկիո Աթոռի և ժողովրդի, գերաշնորհ Ս. Սերովբե Եպիսկոպոս Մանուկյանը՝ հանուն Երուսաղեմի Աթոռի, ամենա-պատիվ Ս. Նդիշե պատրիարքի և միաբանության, գերաշնորհ Ս. Տիրան արքե-սկսկոպոս Ներսոյանը՝ հանուն Թուրքիայի հայոց Պատրիարքության և ամե-նապատիվ Ս. Շնորհս պատրիարքի:

Ողջույնի ջերմ խոսքերով հանդես են գալիս նաև թեմակալ առաջնորդներ գերաշնորհ Ս. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը՝ հանուն Եգիպտոսի հայոց, գերաշնորհ Ս. Սիմե արքեպիսկոպոս Մանուկյանը՝ հանուն Ամերիկայի Միաց-յալ նահանգների հայոց Արևելյան թեմի, գերաշնորհ Ս. Բարգե Եպիսկոպոս Ապատյանը՝ հանուն Հարավային Ամերիկայի հայոց, գերաշնորհ Ս. Պապ եպիսկոպոս Թումայանը՝ հանուն Անգլիայի հայոց, եղբայրներ Ս. Թորգոմ վարդապետ Մանուկյանը՝ հանուն Կալիֆոռնիայի հայոց, եղբայրներ Ս. Մեսրոպ վարդապետ Գրիգորյանը՝ հանուն Վիեննայի հայոց, Աշխարհական պատգա-մավորներից հանդես են գալիս Ռուբեն Մեստուրյանը՝ հանուն Ռումինիայի և Բուլղարիայի հայոց և պր. Սուրեն Ավչյանը՝ հանուն Վրաստանի հայոց:

Ատենապետ սրբազանը հայտարարում է, որ պատգամավորները այսօրվա նիստի վերջում իրենց պատգամավորական վկայագրերը պետք է ներկայաց-նեն մանդատների ստուգման հանձնախմբին:

Աղգային-եկեղեցական ժողովի առաջին նիստը փակվում է ժամը 4-ին, հաջորդ օրը, երկուշաբթի, հոկտեմբերի 1-ին, առավոտյան ժամը 12-ին, ժո-ղովի երկրորդ նիստի վերաբացվելու որոշումով:

Նիստը փակվում է Վեհափառ Հայրապետի աղոթքով:

Ն Ե Ր Վ Ի Ր Ր Դ Ն Ի Ս Տ

Հոկտեմբերի 1-ին, երկուշաբթի, առավոտյան ժամը 12-ին, հոր Վեհա-րանի հանդիսությանց դահլիճում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի նա-խագահությամբ գումարվում է Աղգային-եկեղեցական ժողովի երկրորդ նիստը:

Նիստը բացվում է Վեհափառ Հայրապետի աղոթքով:

Ատենապետում են գերաշնորհ Ս. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսոյանը և պր. Տիգրան Պոյանյանը:

Քարտուղարության անդամ եղբայրներ Թ. Թորգոմ վարդապետ Մանուկյա-նը ընթերցում է Աղգային-եկեղեցական ժողովի առաջին նիստի ատենադրու-թյունը, որը վավերացվում է փոքր ճշտումներով:

Մանդատների ստուգումը ավարտված լինելով, հանձնախմբի նախագահ եղբայրներ Ս. Տիրայր վարդապետ Տերվիշյանը հաղորդում է, որ Աղգային-եկեղեցական ժողովի հրավիրված 162 պատգամավորներից ներկա են 141 հո-գի, որոնցից 46-ը հոգևորական և 95-ը աշխարհական:

Ատենապետ սրբազանը այնուհետև օրինավոր է հռչակում Աղգային-եկե-ղեցական ժողովը և հայտարարում, որ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետն է նախագահը Աղգային-եկեղեցական ժողովի, ժողովն ունի 8 ատենապետ-ներ, որոնցից 4-ը հոգևորական և 4-ը աշխարհական, և 4 քարտուղարներից կազմված գիվան:

Առաջարկվում է, որ առժամյա գիվանի անդամները համարվեն մնայուն գիվանի անդամներ: Ատենապետը քվեարկության է դնում առաջարկը, ժողովը միաձայնությամբ ընտրում է մնայուն գիվան նույն անդամներով:

Ժողովը հաստատում է նաև մնայուն հանգամանքը մանդատների ստուգ-ման և բանաձևերի խմբագրման հանձնախմբերի:

Ապա ատենապետ սրբազանը հայտարարում է, որ Ազգային-եկեղեցական ժողովի 8 ատենապետները զույգ-զույգ վարելու են նիստերը հետևյալ կազմով.

Առաջին նիստին՝ ամենապատիվ Տ. Խադ արքեպիսկոպոս Աջապահյան, Մարտիրոս Սարյան.

Երկրորդ նիստին՝ գերաշնորհ Տ. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսոյան, Տիգրան Պոյաճյան.

Երրորդ նիստին՝ գերաշնորհ Տ. Սիոն արքեպիսկոպոս Մանուկյան, Սեդրակ Քարյան.

Չորրորդ նիստին՝ գերաշնորհ Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյան, Տաճատ Սրապյան:

Նիստի այս պահին հայտարարվում է ընդմիջում 15 րոպե ժամանակով:

Դադարից հետո ժողովը շարունակում է իր աշխատանքները ատենապետությամբ պր. Տիգրան Պոյաճյանի, որը նախ շնորհակալություն է հայտնում իրեն հանդեպ ցույց տրված պատվի համար և ապա, առ ի գիտություն, ընթերցում է Ազգային-եկեղեցական ժողովի հետևյալ օրակարգը.

1. Վեհափառ Հայրապետի յոթնամյա գործունեության զեկույցը.

2. Մայր Աթոռի տնտեսական հաշվետվությունը.

3. Հայ եկեղեցու Կանոնագրքի մշակման հարց.

4. Ամրապնդում Հայ եկեղեցու միասնության.

5. Ընտրություն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Վերստուգիչ հանձնա-ժողովի.

6. Ս. Էջմիածնի առաջիկա շինարարական գործունեության ծրագիր:

Ատենապետը հայտնում է Ազգային-եկեղեցական ժողովի Նախագահ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, որ ժողովը պատրաստ է լսելու Նորին Ս. Օծության յոթնամյա գործունեության զեկույցը:

Ժողովականների հոտնկայա ծափահարությունների ավարտից հետո, Վեհափառ Հայրապետը ընթերցում է Իր բովանդակալից և մանրամասն զեկույցագիրը Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կազմի և աշխատանքների, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբանության, Հոգևոր ճեմարանի կրթական ծրագրի և ուսանողության կյանքի, «Էջմիածին» ամսագրի և հոգևոր գրականության հրատարակության, ներքին թեմերի վերակազմության, արտասահմանյան թեմերի հետ փոխհարաբերությունների մասին:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը շարունակում է իր զեկույցը Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության ներքին տազնապի, նրուաղեմի և Թուրքիայի հայոց Պատրիարքությանց, Մայր Տաճարի և վանքերի նորոգությանց, Մայր Աթոռին առընթեր ճարտարապետական հանձնաժողովի աշխատանքների, Մայր Աթոռի բյուջեի, Ս. Էջմիածնի՝ արտասահմանում գտնվող օժանդակ հանձնախմբերի և Մայր Աթոռի նորահաստատ տպարանի մասին:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը խոսում է քույր եկեղեցիների հետ փոխհարաբերության, եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդին Հայ եկեղեցու անդամակցության, ապագա շինարարական ծրագրերի, հրատարակական մի մարմնի կազմության և խաղաղության ամրապնդման համար կատարված աշխատանքների մասին:

Վեհափառ Հայրապետը իր զեկույցագրում խոսում է նաև ՍՍՌՄ կառավարության բարյացակամ վերաբերմունքի, հայրենի կառավարության ընծայած դյուրությունների և քերած օժանդակության մասին և որհնում է համայն հայ հավատացյալ ժողովրդին, հայրապետական Իր գնահատանքին արժանացնելով Մայր Աթոռի բարերարներին և նվիրատուներին:

Ժողովականները, երկարատև և բուռն ծափահարություններով, Նորին Ս. Օծության են հայտնում իրենց երախտագիտական և շնորհակալական զգացմունքները կատարված բազմապիսի և բազմադյուն հոգևոր, վարչական, կրթական, կազմակերպչական և շինարարական աշխատանքների համար:

Հարգելի ատենապետն ասում է. «Հոգեկան անշափ բավականություն ստացանք կարգադրված զեկույցագրից: Ձեր բոլորի զգացմունքների թարգմանը հուզիսանալով մանրամասն ծրագրված և անգերազանցելի զեկույցագրի համար, հրավիրում եմ Ձեզ հանուն Ազգային-եկեղեցական ժողովի դիմանի,

կրկին անգամ, հոտնկայս, մեր հարգանքն ու հավատարմությունը հայտնել վեհափառ Հայրապետին։

Բոլոր պատգամավորները, հոտնկայս, երկարատև ծափերով իրենց երախտա գիտությունն են հայտնում Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետին։

Գերաշնորհ Ս. Մամբե արքեպիսկոպոս Սիրուեյանը խոսք առնելով, ասում է. «Այս ժողովի սրբազան և նվիրական պարտականությունն է արժանի մի տիտղոս տալ մեր սիրելի վեհափառին, և այդ իրավ տիտղոսը պետք է լինի վազգեն Ա Շինարար Կաթողիկոս։ Միաժամանակ ազդեցում եմ, որ մեր Հայրենիքը է՛լ ավելի դորանա և հովանավորի իր զավակներին, ինչպես այդ ատում է հոգեպես մեր Ս. էջմիածինը։

Ապա պր. Սեդրակ Քարյանը խոսք առնելով ասում է. «Ծն խոսում եմ որպես պատվիրակը Փարիզի հայության։ Մենք հիացել ենք նոր վեհարանի այս շինությունը կառարված շինարարական աշխատանքներով և վեհափառ Հայրապետի ամբողջ գործունեությամբ, որոնք ընդարձակ և կարևոր ձեռնարկություններ են, իսկ Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարումը մխիթարական երևույթ է, պատմական նշանակություն ունեցող։

Այս բոլորի համար մենք պարտական ենք վեհափառ Հայրապետին։

Նորին Ս. Օծություն հայտնում եմ իմ անվերապա հիացմունքը, ակնածանքն ու երախտագիտությունը։

Ազգային-եկեղեցական ժողովի երկրորդ նիստը փակվում է ժամը 4-ին, չորեքշաբթի օր, հոկտեմբերի 3-ին, առավոտյան ժամը 11-ին նորից գումարվելու որոշումով։

Ն Ի Ր Ո Ր Դ Ն Ի Ա Տ

Ազգային-եկեղեցական ժողովի երրորդ նիստը գումարվեց հոկտեմբերի 3-ին, չորեքշաբթի. առավոտյան ժամը 11-ին, նոր վեհարանի հանդիսարանում, վեհափառ Հայրապետի նախագահության ներքո։

Նիստը բացվեց նորին Ս. Օծության ազդեցով։

Ատենապետում են գերաշնորհ Ս. Սիոն արքեպիսկոպոս Մանուկյանը և պր. Սեդրակ Քարյանը։

Պր. Սուրեն Մանվելյանը ընթերցում է երկրորդ նիստի ատենագրությունը, որը նույնությամբ վավերացվում է։

Առաջարկվում է արձանագրության մեջ ներմուծել վեհափառ Հայրապետի զեկուցագրի ենթադրությունների խորագրերը։

Ատենապետ սրբազանը այնուհետև հրավիրում է ժողովականներին՝ արտահայտել իրենց տպավորություններն ու խոհերը վեհափառ Հայրապետի յոթնամյա զեկուցագրի շուրջ։

Պր. Սարգիս Քյուրբեջյանը (Լոնդոն) խոսք առնելով, բարեմաղթում է, որ վեհափառ Հայրապետի գահակալության օրոք է՛լ ավելի առաջագիմի Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինը, Բանասիրտ հայտնում է ժողովին, որ նոր վեհարանի կահավորման և բարեզարդման համար պր. Երվանդ Հյուսիսյանը (Միլանո), պր. Հաբի Բերտ Մովսեսյանը (ԱՄՆ) և տեղ և տեղի Սարգիս և Աստղիկ Քյուրբեջյանները (Անգլիա) 10 000-ական, Ապրո Ապրոյան տունը (Լիբանան), պր. Գևորգ Զաքարյանը (Լիբանան) 5 000-ական դոլար են նվիրում Մայր Աթոռին։

Հանուն Միլանոյի հայության խոսք առնելով, պր. Երվանդ Հյուսիսյանը շնորհավորում է վեհափառ Հայրապետին՝ նրա յոթնամյա բազմակողմանի գործունեության համար հայտնելով արտաքին շնորհակալություններ։

Գերաշնորհ Ս. Պսակ Լալիսկոպոս Թումայանը հիացմունքով և զնահատանքով է խոսում վեհափառ Հայրապետի հովանու ներքո Մայր Աթոռում հասակ առած նոր միաբանների ու շոգևոր ձեմարանի ուսանողության մասին։

Շնորհակալության, երախտագիտության և բարեմաղթության խոսքեր են ասում գերաշնորհ Ս. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանը՝ հանուն Հոգևոր ձեմարանի դասախոսական կազմի և ուսանողության, հոգեշնորհ Ս. Գրիգոր վաղապետ Նիկայանը՝ հանուն Մայր Աթոռի միաբանության, պր. Հաբու-

թյուն Ակիբեյանը (Ավստրալիա)՝ հանուն Սայրազույն Արենիքի և պր. Տաճատ Մրազյանը՝ հանուն Լիբանանի հայության, պր. Պարզե Շահրազյանը և պր. Գրիգոր Գյուլյանը՝ հանուն Արարատյան թեմի:

Գերաշնորհ Յ. Բարգինե եպիսկոպոս Ազատյանը, հանուն բանաձևերի խմբագրման հանձնաժողովի, կարդում է հետևյալ բանաձևը, առ ի գնահատություն ու երախտագիտություն Վեհափառ Հայրապետի յոթնամյա գործունեության.

«1962 թվականի հոկտեմբերի 1-ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում գումարված Ազգային-եկեղեցական ժողովը, իր երկրորդ նիստում, լսելով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի յոթնամյա գործունեության գեկուցումը, իր ռդիական ջերմ սերն ու հավատարմությունն է հայտնում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին և Շրա Գանակալ Նորին Ս. Ոճաթյան և իր հարգալիք գեանատությունը՝ Նրա կատարած եկեղեցաշեն և ազգագրա աշխատանքների համար:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը մասնավորաբար իր ռդիական երախտագիտությունն է հայտնում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ հանուն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու միության, Մայր Աթոռից ներս և դուրս կատարված շինարարական աշխատանքների և աշխարհի խաղաղության ի նպաստ տարված ջանքերի համար:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը միաձայն և սրտագին հավանություն է հայտնում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի յոթնամյա բազմաբնույթ գործունեության:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը հույս և վստահություն է հայտնում, որ Վեհափառ Հայրապետի շինարար գործունեությունը կշարունակվի նաև այսուհետև, օգնականությամբ Աստուծո, հավատացյալ ամբողջ հայության սրտաբուխ նվիրատվությունների շնորհիվ, ճշգրիտ միջոցներ ու պայծառ մեծան Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը»:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը միաձայնությամբ և խանդավառ ծափահարությամբ մի անգամ ևս հռտնկայա իր սրտագին երախտագիտությունն է հայտնում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ Նրա յոթնամյա գործունեության առթիվ:

Այնուհետև Ազգային-եկեղեցական ժողովն անցնում է օրակարգի երկրորդ հարցի քննարկմանը:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ դոցենտ Արտաշես Տիրացյանը կարդում է 1956—1962 տարիներին Մայր Աթոռի տնտեսական հաշվետվության գեկուցագիրը:

Օրակարգի երկրորդ հարցի մասին Ազգային-եկեղեցական ժողովը գոհունակությամբ և միաձայնությամբ րնդունում է հետևյալ բանաձևը:

«Ազգային-եկեղեցական ժողովը իր գոհունակությունն է արձանագրում, որ վերջին յոթը տարիների ընթացքում, Վեհափառ Հայրապետի անմիջական հսկողության տակ, Մայր Աթոռի և ներքին թեմերի տնտեսա-ֆինանսական գործերի ճշգրիտ կազմակերպումը ավել է իր բարե ադյունքները:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը այս առթիվ իր շնորհակալությունն է հայտնում Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին և Վերստուգիչ հանձնաժողովին՝ Նրանց կատարած խղճամիտ աշխատանքի համար»:

Նիստի այս պահին հայտարարվում է դադար 15 րոպե ժամանակով:

Ընդմիջումից հետո ժողովն անցնում է օրակարգի երրորդ հարցի քննարկմանը:

Ժողովի ատենապետությունը վարում է պր. Սեդրակ Քարյանը:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ. Առաքել Առաքելյանը կարդում է գեկուցագիր «Հայ Եկեղեցու Կանոնագրքի մշակման հարց»-ի մասին, որ մանրամասնորեն և հստակ կերպով ցույց էին տրվել 1917 թվականից հետո Մայր Աթոռում կատարված աշխատանքները Հայ Եկեղեցու Նոր Կանոնադրության կազմության կապակցությամբ:

Պր. Սուրեն Արևշատյանը, հանուն Արարատյան թեմի, կարդում է գնահատագիր արդեն իսկ պատրաստ նախագծի մասին:

Այնուհետև տեղի է ունենում մտքերի փոխանակություն օրակարգի երրորդ հարցի շուրջ:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անգամ պրոֆ. Արարատ Ղարիբյանը առաջարկում է կատարել Հայ Եկեղեցու Կանոնագրքի գիտական հրատարակություն:

Գերաշնորհ Տ. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը դիտել է տալիս, որ Հայ Եկեղեցու նոր Կանոնագրքի մշակման հարցը առաջին անգամ է գալիս Ազգային-եկեղեցական ժողովին, Վեհափառ Հայրապետի համար 444 կոնդակով:

Գերաշնորհ Տ. Խաչ, Տ. Մամբե, Տ. Սիոն արքեպիսկոպոսները, պր. Սարգիս Քյուրճյանը, ինչպես նաև հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Գրիգորյանը առաջարկում են վերաքննության ենթարկել նախագիծը:

Պրոֆ. Ա. Առաքելյանը, պր. Ի. Թյումպալյանը (Սիրիա) և պր. Ս. Գալենտերյանը (Սիրիա) առաջարկում են նախագծի քննարկում և վավերացում սույն ժողովի ընթացքում:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր պր. Արթուր Հատիտյանը առաջարկում է շնորհակալություն հայտնել Վեհափառ Հայրապետին՝ Հայ Եկեղեցու Կանոնագրքի նախագծի մշակման համար ցարդ նրա կատարած աշխատանքների համար և Կանոնագրքի գիտական հրատարակությունից հետո վերանայել և ամրագրել այն:

Նախագահ Վեհափառ Հայրապետը խոսք առնելով, ասում է.

«Հայ Եկեղեցին մի Կանոնադրությամբ կամ Սահմանադրությամբ օժտելու անհրաժեշտությունը ակնհերձ է և այդ հարցով զբաղվել են մեր նախորդ երեք հայրապետները և Ազգային-եկեղեցական ժողովները: Մեզ համար մեծ կարևորություն ունեցող հարց է դա, որովհետև 1600 տարիների պատմություն ունենալով մեր ետին իբրև Եկեղեցի, և եկեղեցական կանոնների մի մեծ ժառանգություն, որ մեզ համար ներկայացնում է մի ճշմարիտ գանձ:

Մեր պատմության, մեր ավանդությունների և կանոնների լույսի տակ, պետք է պատրաստենք մեր նոր Կանոնադրությունը, նկատի ունենալով անջուր եռն մեր կյանքի ներկա պայմաններն ու շահերը:

Ահա թե ինչու մեծ ուշադրությամբ և հեռաժամությամբ պետք է մոտենանք այս հարցին, առանց ահապահելու: Բայց հետևողական կերպով պետք է աշխատենք միացյալ ուժերով և բոլորի գործակցությամբ, որպեսզի մոտ ապագային հասնենք մեր նպատակին և տանք մեր Եկեղեցուն մի նոր Կանոնադրություն:

Վեհափառ Հայրապետի արտոնությունով խոսք է առնում ժողովին որպես հյուր ներկա գտնվող պրոֆ. Լ. Մելիքսեթ-Քեկը (Քրիլիսի), նա առաջարկում է, որ Մայր Աթոռը գործակցի Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի հետ, ուր Վ. Հակոբյանը երկար տարիներից ի վեր աշխատում է Հայ Եկեղեցու Կանոնագրքի գիտական քննարկի պատրաստության վրա:

Կարծիքների փոխանակությունից հետո, Ազգային-եկեղեցական ժողովը օրակարգի երրորդ հարցի մասին միաձայն քննություն է հետևյալ բանաձևը.

«Ազգային-եկեղեցական ժողովը շնորհակալություն է հայտնում Վեհափառ Հայրապետին՝ Հայ Եկեղեցու Կանոնագրքի մշակման հարցի կապակցությամբ կատարված աշխատանքների համար և խնդրում է նորին Ս. Օծուրյան, որ բաժնի կազմել մի հանձնախումբ, որպեսզի ուսումնասիրի Հայ Եկեղեցու հնավանդ բոլոր կանոնները և ճշման վրա պատրաստի Հայ Եկեղեցու Կանոնադրությունը, ներկայացնելու համար հաջորդ Ազգային-եկեղեցական ժողովին»:

Ժողովի երրորդ նիստը փակվում է ժամը 3.15-ին, ուրաթ, հոկտեմբերի 5-ին, առավոտյան ժամը 11-ին վերստին գումարվելու որոշմամբ:

Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ Ն Ի Ս Տ

Ազգային-եկեղեցական ժողովի չորրորդ նիստը գումարվում է հոկտեմբերի 5-ին, ուրաթ, առավոտյան ժամը 11-ին, նոր Վեհափառ Հայրապետի հանգիստարհում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ:

Նիստը բացվում է նորին Ս. Օծուրյան աղոթքով:

Առնչակետում են գերաշնորհ Տ. Մամբե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը և պր. Տահաթ Սրապյանը:

Հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Գրիգորյանը ընթերցում է երրորդ նիստի ատենադրությունը, որը վավերացվում է փոքր ճշտումներով:
Ստենապետ սրբազանը հայտարարում է, որ օրակարգի չորրորդ հարցն է «Ամրապնդում Հայ Եկեղեցու միասնության»:

Գերաշնորհ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանը, հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, Հայ Եկեղեցու միասնության և Անթիլիասի հարցի մասին կարդում է ընդարձակ մի զեկուցագիր:

Զեկուցադրում մանրամասն խոսվում է մանավանդ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի կատարած հաշտության ջանքերի մասին՝ ի բարձունք Անթիլիասի տաղնապի:

Այնուհետև ատենապետ սրբազանը հրավիրում է ժողովականներին, որ իրենց կարծիքը հայտնեն և առաջարկներ քերեն օրակարգի այս չորրորդ հարցի կապակցությամբ:

Գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը խոսում է ընթացիկ տարվա օգոստոս ամսում Փարիզում գումարված Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ժողովի մասին, որին մասնակցել է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի նշանակած Եկեղեցու պատվիրակությունը, որի կազմումն էին Տ. Սերուբե, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսները և Տ. Պարզե վարդապետ Դևորգյանը:

Հայ Եկեղեցու պատվիրակները, Անթիլիասի ներկայացուցիչ Հոգեշնորհ Տ. Գարեգին վարդապետ Սարգսյանի հետ միասնաբար, հայտարարել են, թե Հայաստանյայց Եկեղեցին մի է, թե Անթիլիասը ճանաչում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գերագահությունը և Հայ Եկեղեցու նվիրապետական Աթոռների իրավասության սահմանները:

Սակայն Անթիլիասը փաստորեն չի հարգել իր ներկայացուցչի ստորագրած հայտարարությունը:

Պր. Արաաշես Խաչատրյանը (Անգլիա), պր. Սարգիս Քյուրճյանը (Անգլիա), պր. Նիքոն Պայրամյանը (Արգենտինա) և պր. Գևորգ Երևանյանը (Լիբանոս) առաջարկում են խաղաղ միջոցներով շարունակել միասնականության համար տարված աշխատանքները:

Գերաշնորհ Տ. Գնել եպիսկոպոս Ճերեճյանը հիշեցնում է, որ գոյություն ունեցող տաղնապը հին է, այսինքն այն սկսել է 1921 թվականից, որպեսզի Սփյուռքում ստեղծվի հայ պետություն և հայոց կաթողիկոսություն: Անթիլիասի Աթոռը, ասում է քանախոսը, ձգտում է էջմիածնի կաթողիկոսության տեղը գրավել արտասահմանում:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը հաշտության ձեռք մեկնելով Անթիլիասի, շատ լավ գործ է կատարել, որպեսզի միասնականությունը ամրապնդվի Հայ Եկեղեցու և հայ ժողովրդի միջև:

Արժանապատիվ Տ. Սարգիս Բաճանա Անգրեասյանը (Այրարատյան թեմ, Երևան) իր ելույթում դատապարտում է Անթիլիասի կատարած ոտնձգությունները:

Գերաշնորհ Տ. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսեյանը խոսք առնելով նշում է, որ փաստորեն ոչ կիլիկիա է մնացել, ոչ կիլիկեցի է մնացել, Երուսաղեմը լուսահոգի Տ. Նզիշն Դուրյան պատրիարքի օրով Սահակ կաթողիկոսին է փոխանցում ժամանակավոր կերպով Երուսաղեմի իրավասության պատկանող թեմ՝ վիճակները և թե՛ ժողովրդին, սրանից 30 տարի առաջ:

Այնուամենայնիվ, ասում է Տիրան սրբազանը, կա ներկա մի իրականություն, սույն ժողովը պետք է նկատի առնի այս կացությունը:

Անթիլիասի ոտնձգությունները, շեշտում է Տ. Տիրան արքեպիսկոպոսը, ո՛չ մի հիմք չունեն և ո՛չ մի արժեք չեն ներկայացնում եկեղեցական և ազգային տեսակետից: Մենք հարկ եղածից ավելի կարևորություն և ուշադրություն չպետք է կենտրոնացնենք Անթիլիասի արարքների վրա: Մենք մեր օրինավոր հանապարհով ընթանանք և Անթիլիասն է, որ պետք է մտահոգվի իր վիճակով և անդրադարձնա իր սխալների վրա և հարգի մեր եկեղեցական կարգն ու կանոնը:

Գերաշնորհ Տ. Շավարշ Եպիսկոպոս Գեղուճնյանն իր ելույթում ասում է, որ Անթիլիասականները կապված են քաղաքական մի հոսանքի հետ, որ 1921 թվականից ի վեր գործում է Սփյուռքում:

Այդ հոսանքի ղեկավարության տակ, սաղրանքներով ժողով են գումարել Անթիլիասում, օժում են կատարել և դուրս են եկել համաշխարհային խնդիրների, և դեռ ապօրեն էլ են հայտարարել այս սրբազան Ժողովը:

«Ես,—ասում է Տ. Շավարշ Եպիսկոպոսը,—հակառակ եմ այն կարծիքին, թե ժամանակը կրոնի մեր վերաբեր և կվերացվի մեր Եկեղեցու մեջ տիրող տագնապը: Համաձայն եմ, որ խիստ կերպով դատապարտվի Անթիլիասը, իսկ մենք միանանք, զորանանք և մեր արդար գործը շարունակենք: Կիլիկյան մեր օրինապահ միաբանությունը պետք է ունենա իր Դպրեվանքը և ջանա Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հեղինակությունը բարձր պահել:»

Գերաշնորհ Տ. Սիոն արևելափոստ Մանուկյանը խոսք անելով, ասում է, թե պետք է մտածել վերքը բուժելու կարելիության վրա:— «Ապավինենք Աստուծո և ջանանք իրապես մի դարձան գտնել տագնապի լուծման համար: Անցյալում Հայ Եկեղեցու մեջ բաժանման շատ փորձեր կատարվել են, բայց մեր Եկեղեցին մնացել է կանգուն: Այսօր, մոտավորապես հիսուն հազար հայեր, առանձին ճակատ են կազմել, սակայն նրանց դեմ միահամուռ կանգնել է Ս. Էջմիածնի Ս. Էջմիածնի կողմին: Պետք է մտածել, թե ինչպե՞ս անենք, որ մոլորված որդիներին վերադարձնենք Հայրենի Տուն: Այսպիսի կացություններ չեն կարող երկար տևել: Մենք կշարունակենք մեր հավատարմությունը դեպի Ս. Էջմիածին և դեպի մեր եկեղեցական կարգն ու ավանդությունները: Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին մի է իր նվիրապետական Աթոռներով:»

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր պր. Արթուր Հատիտյանը իր ելույթում նշում է, որ Անթիլիասի տագնապը ստեղծել է որոշ դանդաղություն հայ սրտերի մեջ: Բայց հայ ժողովրդի ջախջախիչ մեծամասնությունը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հետ է:

Հառափնուք առաջադրում է երախտագիտություն և շնորհակալություն հայտնել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ նրա ցարդ կատարած հաշտության ջանքերի համար և խնդրել Նորին Ս. Օծույթյան՝ շարունակել իր աշխատանքները Անթիլիասի տագնապի լուծման նոր ուղիներ որոնելու համար:

Պր. Սուրեն Մանվելյանը (ԱՄՆ) ասում է, որ ծանոթ են բոլորին Անթիլիասի տագնապի բնույթն ու ստեղծված կացությունը: Մեզ մնում է երախտագիտություն հայտնել Վեհափառ Հայրապետին, Հայ Եկեղեցու միասնության ամրապնդման համար թափած ջանքերի համար և խնդրել, որ Նորին Ս. Օծույթյանը շարունակի իր հայրական սերն ու մեծահոգությունը ցույց տալ տագնապի հեղինակներին, մինչև որ մօթ ամպերը փարատվեն և հնարավոր լինի իրականացնել եկեղեցական միասնությունը:

Պր. Տիգրան Պոյանյանը (ԱՄՆ) իր խոսքի մեջ շեշտում է նույնպես շարունակել հաշտարար ջանքեր Հայ Եկեղեցու միասնությունը վերականգնելու համար:

Պրոֆ. Ա. Առաքելյանն իր ելույթում նշում է, որ Վեհափառ Հայրապետի հաշտության առաջարկներին պետք է զուգակցել արտասահմանի հայության ուժեղ կազմակերպվածությունը, հակազդելու համար քաղաքական մոլթ ուժերի սաղրանքներին:

Այս պահին նիստի աշխատանքներին տրվում է 15 րոպե ընդմիջում:

Դադարից հետո ժողովը շարունակում է իր աշխատանքները, առենապետությամբ պր. Տաճատ Մրապյանի:

Հարգելի առենապետը հրավիրում է բանաձևերի խմբագրման հանձնաժողովի նախագահ գերաշնորհ Տ. Բարգեն Եպիսկոպոս Ապատյանին, որ կարդում է հետևյալ բանաձևը օրակարգի «Ամրապնդում Հայ Եկեղեցու միասնության հարցի մասին»:

«Ազգային-եկեղեցական ժողովը, ճակտմբերի 5-ին, իր շորորդ նիստում, լսելով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի զեկույցը «Ամրապնդում Հայ Եկեղեցու միասնության» հարցի շուրջ, միաձայն որոշեց:

«1. Որդիական հրախտագիտություն հայտնել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ նրա յոթնամյա գործունեության ընթացքին այն ջանքերի և միջոցառումների համար, որոնցով լուրիս է Ս. Օժանթյանը ամրապնդել է Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու միությունը, մանավանդ 1958 թվականին՝ Լիբանան, Եգիպտոս, Իռաքիա, Ֆրանսիա, Անգլիա, 1960 թվականին Հյուսիսային և Հարավային Ամերիկաներ և 1961 թվականին Քուրդիստանում և Հայկական հանրապետության այցելություններով և միաժամանակ բարձր է պահել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հեղինակությունը հաշտ հայ ժողովրդի և հաշտ քրիստոնեական բույր եկեղեցիների:

2. Խնդրել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, որպես Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու նվիրապետության Գերագույն Պետի, շարունակել սիրո և միության Իր հոգորեներն ու ջանքերը, որպեսզի ավելի ամրապնդվի ի սփյուռս աշխարհի ցրված մեր ժողովրդի միությունը աստվածապարզ Ս. Էջմիածնով:

3. Ազգային-եկեղեցական ժողովը ցավ է հայտնում Անթիլիասի Աթոռի 1958 թվականից սկսվող կառավարած անջատողական արարքներին համար և ի կարգ է հրավիրում Անթիլիասի Աթոռին և նրա միաբանությանը, որ հանում է Հայ եկեղեցու միության և անբաժանելիության սկզբունքի և հանում է Հայ Ազգի գերագույն ջանքերի, ընդունելի և հաղթի Հայ եկեղեցու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնով գլխավորվող եկեղեցական միության գարավոր կանոնը և դադարի ոտնձգություններ անելուց Ս. Էջմիածնի իրավասությանը սահմաններից ներս:

4. Ազգային-եկեղեցական ժողովը կոչ է անում մեր եկեղեցու բոլոր նվիրապետական Աթոռներին, հոգևորականության և ժողովրդին, որ իրենց ազդեցությունով ու կենդանի գործով առաջիկա ամրապնդեն Հայաստանյայց եկեղեցու միասնությունը, վերջ ապա համար Անթիլիասի կողմից ստեղծված անբնական և անջատողական եկեղեցական տագնապին, այս կերպով օժանդակելով Վեհափառ Հայրապետի կատարած սրբազան ջանքերին:

Քանաձեի ընթերցումից հետո, առաջարկվում է քանաձեի չորս կետերը առանձին-առանձին քննության առնել և վավերացնել:

Մտքերի փոխանակումից հետո, Ազգային-եկեղեցական ժողովը, մեծամասնության ձայնով, ընդունում է ներկայացված քանաձե:

Քանաձեի օգտին քվեարկում են 124 պատգամավորներ, դեմ՝ 8 հոգի, առարկելով, որ քանաձեի 3-րդ կետի մեջ չկա «դատապարտել» բառը Անթիլիասի արարքների համար:

Քանաձեի քվեարկությունից հետո, նախագահ Վեհափառ Հայրապետը խոսք առնելով, ասում է.

«Մենք մեծ ուշադրությամբ հետևեցինք Անթիլիասին վերաբերվող կարծիքների փոխանակման:

Գոհ ենք ընդունված քանաձեից: Վստահ ենք, թե վերապահությամբ մտաւեցող 8 պատգամավորները իրենց ձայները պիտի միացնեն մեծամասնության ձայներին, որպեսզի բաժանվեն ընդունվի միաձայնությամբ:

Կիսկյան Աթոռից ներս ծայր տված տագնապը անշուշտ որ վնասակար է և 1958 թվականից ի վեր Անթիլիասի կատարած գործերը, ոտնձգությունները կանոնական ծախս սխալներ են:

Այս բոլորը սակայն մեզ չպետք է հուզեն չափազանց կերպով:

Ս. Էջմիածնից և մեր Մայր Հայրենիքից և մեր ժողովրդի պատմական կյանքի ընթացքից դիմված, Անթիլիասի արարքները պարզապես անկարգություններ են Հայ եկեղեցու և հայ ժողովրդի կյանքի ոտնձգում մեկ ծայրամասի մեջ կատարված:

Թե՛ իրավական տեսակետից և թե՛ իրականության տեսակետից, Հայաստանյայց եկեղեցին և հավատացյալ ժողովուրդը զանգվածաբար մի են և միասնական:

Հայաստանյայց եկեղեցին պառակտված չէ և ոչ էլ որևէ ձևով կամ չափով տկարացած Անթիլիասի ոտնձգությունների հետևանքով:

Ո՛չ Մենք, ո՛չ մեր ժողովուրդը չենք համաշուրջ ո՛չ մեկ բաժանում և անջատում, նույնիսկ այսպես կոչված բաժանվածները չեն հավատում իրենց բաժանմանը: Հեռեկաբար, ապառնում և խաղաղ կոնգրես Ս. Էջմիածնի սուրբ Բա-

հերի, մեր եկեղեցու կանոնները և հայ ժողովրդի առողջ և ճշմարիտ զգացմունքների վեճի վրա, անվերջ և լավատես կշարունակենք Սեր գործը, սպասելով, որ Աստված և հայ ժողովրդի ճշմարիտ շահերի գիտակցությունը լուսավորեն ռեպրեսիայի անբխիտ անբխականների հանապահը, որպեսզի նրանք կատարեցին սրբագրել իրենց սխալները և եղբայրական սիրով ողջագործվեն Մեզ հետ:

Մենք ոչ ոքի դեմ պայքար չունենք, և միշտ աճանձնությամբ Մեր օրհնությունները պիտի բաշխենք մեր բոլոր եկեղեցիներին և համայն հայ հավատացյալ ժողովրդյան, առանց խտրության:

Ընդհանրապես Վեհափառ Հայրապետի ցանկության, գերաշնորհ Տ. Կենլեպիսկոպոս ձեռննյալն անում է հետևյալ հայտարարությունը.

«Բանաձևի դեմ քվեարկող Ց պատգամավորներս, Վեհափառ Հայրապետի կողմից հետո, միանում ենք մեծամասնության, որպեսզի միաձայնությամբ ընդունված լինի նաև Հայ եկեղեցու միասնության բանաձևը:

Ազգային-եկեղեցական ժողովի օրակարգի հաջորդ հարցն էր «Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի առաջիկա շինարարական գործունեության ծրագրերը:

Ատենապետում է գերաշնորհ Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը:

Սրբազան ատենապետի հրավերով, օրակարգի այս հարցի մասին, հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, բանավոր զեկուցմամբ հանդես է գալիս Մայր Աթոռի առընթեր ճարտարապետական հանձնաժողովի նախագահ ճարտարապետ Միքայել Մազմանյանը:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը, օրակարգի սույն հարցի առնչությամբ, միաձայն ընդունում է հետևյալ բանաձևը.

«Ազգային-եկեղեցական ժողովը իր գերմ ուրախությունն ու խորին գոհունակությունն է հայտնում Վեհափառ Հայրապետին, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդին և Մայր Աթոռին առընթեր ճարտարապետական հանձնաժողովին՝ Ս. Էջմիածնում և նրա սահմաններից դուրս մեր պատմական վանքերի և եկեղեցիների վրա կատարված շինարարական վերանորոգչական աշխատանքների համար և խնդրում է նորից Ս. Օծություն՝ շարունակել իր շինարարական աշխատանքները, հայ հավատացյալ ժողովրդի սրտաբուխ նվիրատվություններով»:

Այնուհետև Ազգային-եկեղեցական ժողովը քննության է առնում օրակարգի վերջին հարցը՝ «Ընտրություն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի»:

Ատենապետ գերաշնորհ Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը ընթերցում է Վեհափառ Հայրապետի կողմից Ազգային-եկեղեցական ժողովին ներկայացված Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի նոր անդամների թեկնածության ցանկը:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը հաստատում է Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի նոր հետևյալ կազմը.

- Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդ
 - Գերաշնորհ Տ. Սահակ արքեպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյան
 - Գերաշնորհ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Արրահամյան
 - Գերաշնորհ Տ. Սերովբե եպիսկոպոս Մանուկյան
 - Գերաշնորհ Տ. Ասողիկ եպիսկոպոս Ղազարյան
 - Գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյան
 - Պրոֆ.-գոկտ. Առաքել Առաքելյան
 - Ճարտարապետ Միքայել Մազմանյան
 - Ուսուցիչ և գրող Գրիգոր Բեքմեդյան
 - Վերստուգիչ հանձնաժողով
 - Հոգեշնորհ Տ. Գրիգոր վարդապետ Եղիայան
 - Հաշվապահ Եփրեմ Ալեքսանյան
 - Ուսուցիչ և գրող Գրիգոր Գյուլյան
 - Բանաձևերի հանձնաժողովի նախագահ գերաշնորհ Տ. Բարգեճ եպիսկոպոս
- Ապա այսպես կարգում է խաղաղության ամրապնդման համար մի բանաձև, որն Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից ընդունվում է միաձայն ժափահարությամբ և անհերքելի և արձանագրվում:

Ատենապետ սրբազանը այնուհետև հրապարակում է Ազգային-եկեղեցական ժողովի նախագահության, դիվանի, բոլոր պատգամավորների անունից Հայկական ՍՍՏ Մինիստրների Սովետի նախագահ Ա. Քոչինյանին ուղղված երախտագիտության և շնորհակալության հեռագիրը, որն ընդունվում է հետևյալս ծափահարությամբ և արձանագրվում:

Քարտուղարության անդամ հագեցնում են Քորգոմ վարդապետ Մանուկյանը ընթերցում է գերաշնորհ Տ. Լորիստոն Լեինգստոն Մեյնթ Եպիսկոպոսի ողջույնի նամակը, որն արձանագրվում է շնորհակալությամբ:

Օրակարգի բոլոր հարցերը սպառվել են:

Ազգային-եկեղեցական ժողովի պատգամավորների ծափերի մեջ խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը՝ իր պատգամն ու օրհնությունը տալու:

«Տիրոջ ողորմությամբ և օգնականությամբ, Ազգային-եկեղեցական ժողովը իր առաջ դրված խնդիրները բնարկեց, համապատասխան եզրակացությանց հանգեց, և այս պահին անա իր աշխատանքները ավարտեց խանդավառ մրնությունով:

Մենք լարված ուշադրությամբ հետևեցինք ժողովի աշխատանքներին, գնասանով լսեցինք բոլոր խոսք առնողներին և զմեռնակությամբ ու հոգեկան մխիթարությամբ դիմավորեցինք արված որոշումները և փվարկված բանաններ:

Այս պահին, երբ մեր պարտքն է փակել Ազգային-եկեղեցական ժողովը, գնանատանի և խնդակցության խոսք ենք ուզում ուղղել ժողովը վարող գերաշնորհ և հարգարժան ատենապետներին, քարտուղարության և հանձնաժողովներին, որոնք այնքան սիրով և բարի նախանձախնդրությամբ կատարեցին իրենց բաժին ընկած աշխատանքները և մեծապես ստատարեցին ժողովի բարեհաջող ընթացքին և ձեռք բերված շինարար արդյունքներին:

Մեր գնանատանքը և խնդակցությունը նաև ժողովին մասնակցող բոլոր պատգամավորներին՝ նվիրապետական մեր Աթոռների, մեր թեմերի, մեր եկեղեցիների և հավատացյալ ժողովրդի հոգևորական և աշխարհական ներկայացուցիչներին, որոնք այնքան պայծառ գիտակցությամբ և սրտացավ զգացմունքներով մատեցան ժողովի աշխատանքներին և բոլորը իրենց նպաստը բերին, որպեսզի Ազգային-եկեղեցական այս ժողովը դառնա Հայաստանյայց եկեղեցու սիրտ և միության պատվանդան, որպեսզի Ազգային-եկեղեցական այս ժողովը դառնա պատմական հանգրվան անցնող յոթը տարիների շինարար գործունեության և ապագա նույնքան շինարար գործունեության մեր հանապարհի վրա:

Քաղցր պարտականություն ենք եկատում նաև Ձեզ հայտնել, թե գուրընթաց Ազգային-եկեղեցական ժողովի նիստերին, Մեր նախագահությամբ և ամենապատիվ Տ. Խաչ արքեպիսկոպոսի ատենապետությամբ, տեղի ունեցան նիստերը նախկնպասական ժողովի, որին մասնակցեցին Մայր Աթոռ հավաքված 16 արքեպիսկոպոսներ և եպիսկոպոսներ:

Նախկնպոսների ժողովն զբաղվեց բնարկումով Ազգային-եկեղեցական ժողովի հարցերի, որոնք հուզում են մեզ և այժմեություն են ներկայացնում: Նախկնպոսական ժողովի աշխատանքներն ընթացան հույժ գովելի, շինարար, չէրմ ոգով և հոգևոր գիտակցության բարձր մակարդակի վրա: Համապատասխան որոշումներ արվեցին իմաստությամբ և լավատեսությամբ և մանավանդ սիրով, իրավ սիրով դեպի մեր եկեղեցին և մեր սուրբ ավանդությունները:

Օգտագործելով այս հանդիսավոր պահը, Մենք խորհում ենք նվիրական պարտ կատարած լինել և Ձեր բոլորի նա սրտից խոսած լինել, անգրադառնալով այն եկեղեցական շինարարական մեծ գործին, որին ձեռնարկել է Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքությունը: Ս. Հարության Տանարի նորոգության գործն է դա, որ համազգային նշանակություն ունի մեր բոլորի համար և որ ազգային ու եկեղեցական արժանապատվության հարց է մեր առջև դրված:

Մենք խորհում ենք, թե բոլորդ համաձայն կլինեք Մեզ հետ, եթե Ազգային-եկեղեցական ժողովի անունով ևս կոչ ուղղենք համայն մեր ժողովրդին և մեր բոլոր թեմերին, որպեսզի ամեն տեղ բոլոր սիրով և կարեւորությամբ մասնակցեն Նրուսաղեմի Ս. Աթոռի կողմից կազմակերպվելիք հանգանակության գործին, և շուտով գայանա այն գումարը, որ անհրաժեշտ է

Ս. Հարություն Ցանաբի նորագության համար, որ հայոց բաժինն է հանդիսանում:

Մենք ի սրտե մաղթում ենք, որ այս սուրբ գործը լիակատար հաջողությամբ պսակվի:

Սիրելի սրբազան եղբայրներ՝ և հարգարժան պատգամավորներ:

Ազգային-եկեղեցական այս պատկառելի ժողովին Մեր վերջին խոսքը մի աղոթք է, սրտեռանդ, շերմագին մի մաղթանք, որ Ցերը անսասան ու շեն պանի Իր իսկ հիմնած Մայր Աթոռը ամենայն հայոց և կյանքի ու աշխատանքի նորանոր ուժեր պարգևի մեզ բոլորիս, որպեսզի սիրով ու նվիրումով շարունակենք մեր շինարարական ծրագրերը կենսագործել այստեղ Ս. Էջմիածնի հովանու ներքին, Հայրենի Հողի վրա, ինչպես նաև հեռավոր ամիսների վրա, որ ցերեզայն ապրում են մեր պանդուխտ եկեղեցիները, մեր պանդուխտ ժողովուրդը: Եվ ամեն մեկս մեր տեղից և մեր բոլոր ուժերով առավել զորացնենք Ս. Էջմիածինը, առավել պայծառացնենք Ս. Էջմիածինը, առավել փառավորենք Ս. Էջմիածինը, որպեսզի առավել ամրանան հիմքերը մեր հոգևոր կյանքի, որպեսզի առավել ամրանա սուրբ հավատը մեր զավակների սրտում և որպեսզի առավել ամրանա հայ ժողովրդի եկեղեցական ու ազգային ներքին միությունը, հավետ ամրոցը ու անխռով:

Ազգային-եկեղեցական այս ժողովը փակված հայտարարելով, աշխատանքի նոր ուղի ուղում ենք ցույց տալ ձեզ բոլորիդ, կենդանի ու շինարար աշխատանքի ուղի:

Հավատով և լավատեսությամբ առաջ ընթանալով անայլալ ու ինքնավստան, զի Աստված ընդ մեզ է: Եվ մեզ հետ է ամբողջ մեր ժողովուրդը. այն ժողովուրդը, որ առդար հպարտությամբ հայ աշունն է կրում:

Օրհնությամբ ձեզ բոլորիդ Ս. Էջմիածնից:

Օրհնությամբ տարեք ձեզ հեա բոլոր Մեր պանդուխտ զավակներին. ձեր հույսերին և ձեր եղբայրներին:

Թող Աստված օրհնի մեր եկեղեցին, մեր ժողովրդին և հայրենի սուրբ-զրական երկիրը մեր:

Ամեն:

Խմբովին երգված Տերունական աղոթքով և նախագահ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով փակվում է Ազգային-եկեղեցական ժողովը 1962 թվականի հոկտեմբերի 5-ին, ուրբաթ, հետմիջօրեի ժամը 4-ին:

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵՒԵԳԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Ն ա խ ա գ ա ճ՝

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՅՈՑ ՎԱԶԳԵՆ Ա

Ա տ ե ն ա յ ն ե ռ՝

Գ ա ռ տ ո ղ ա ռ ն ե ռ՝

Խաղ տրեպիսկոպոս Աջապանյան
Մամբրե տրեպիսկոպոս Սիրունյան
Տիրոն տրեպիսկոպոս Լեւոնյան
Ուրոն տրեպիսկոպոս Մանուկյան
Մարտիրոս Մարյան
Ցիգրան Պոյանյան
Տանատ Սրապյան
Ուկրակ Քարյան

Թուրքով վարդապետ Մանուկյան
Մեսրոպ վարդապետ Գրիգորյան
Սուրեն Մանվելյան
Սուրեն Ավչյան

